

TÜRK DİL KURUMU
Genel Merkez Kurulu
Tutulgası

Koruyucu Genel Başkan: Cümhur Reisi Millî Şef İSMET İNÖNÜ

Onursal Başkan : Başvekil Doktor Refik Saydam

Başkan : Maarif Vekili Hasan Âli Yücel

Üyeler : Besim Atalay, Ahmet Cevat Emre, Refet Ülgen, Naim Onat, Doktor Mehmet Ali Ağakay

/Genel Sekreter İbrahim Necmi Dilmen ile Kolbaşılarından Hasan Reşit Tankut ve Ali Canip Yöntem Ankarada olmadıklarından bulunamamışlardır./

Türk Dil Kurumunun Koruyucu Genel Başkanı Cümhur Reisi Millî Şef İSMET İNÖNÜ saat on beş buçukta Kuruma onur vermişler ve kapıda Kurum Başkanı Maarif Vekili Hasan Âli Yücel ile Genel Merkez Kurulu Üyeleri tarafından karşılanarak Kurum çalışma odalarını birer birer ziyaret ve teftiş buyurmuşlardır. Bir müddet sonra Kurumun Onursal Başkanı Başvekil Doktor Refik Saydam da gelmişlerdir.

Genel Merkez Kurulu odasında Millî Şefimizin yüce Başkanlıkları altında toplanılmış ve Kolbaşılarından her biri kendi kolunun çalışmaları üzerine, bu tutulgaya bağlı özetlerde gösterilen izahlarda bulunmuşlardır. Millî Şef bu izahları dinlemişler ve çalışmalardan dolayı memnuniyetlerini izhar buyurmuşlardır.

Cümhur Reisimiz derleme ve terim işlerine devam edilerek bunların ileri götürülmesi ve türkçe ile başka diller ve dil familyaları ve bilhassa arap dili arasındaki ilgilerin bilim metotlarıyla araştırılarak ortaya konulması, yapılmakta olan yeni türkçe sözlüğün elden geldiği kadar çabuklukla bitirilmesi ve gramer işlerinin süratle yürütülmesi iradelerinde bulunmuşlar ve :

-İçinde bulunduğumuz dünya mücadelesini görüyoruz : millî dil ve millî tarih meselesi, bir millî varlık, hatta bir millî müdafaa meselesidir." vecizesini irat ile, bir dil diğer dillerden icabında kelime. alabilirse de hiç bir zaman kaide almaması lâzım olduğunu, bizim dilimize giren yabancı kaide-lerden yalnız terkip kaidelerinin atılmasıyla dilin son otuz sene içinde pek çok şeyler kazandığını izah etmişler ve dile alınacak, yahut dilde bırakılacak yabancı kelimelerin dilimizin yapısına uygun olmak veya uygun bir hale getirilmek gerekliliği üzerinde önemle durarak, bu gibi kararların Kurumdan çıkması lüzumunu işaret buyurmuşlardır.

Dilimize yeni alınan ve alınacak olan kelimelerin çabuk yerleşip kullanılması bahsi üzerinde de önemle duran Koruyucu Genel Başkanımız, askerler arasında olduğu gibi siviller arasında da bu gayeye erişebilmek üzere bu kelimeleri lûgatlara ve kitaplara geçirmek lüzumuna işaret buyurmuşlar ve Kurumu yüksek teşvikleriyle taltif ederek saat 18 de Kurum merkezinden ayrılmışlardır.

Koruyucu Genel Başkan

Onursal Başkan

Başkan

Genel Sekreter

Sayman

Üye

Üye

Üye

Üye

Üye

Üye

-Aslı gibidir-

Ferit Cavala

Y. C. A. B. S.

Özet : 1

Söz Derleme İşleri

Söz Derleme İşleri üzerinde 1933 ten beri sürüp giden çalışmaların verimi olarak elde edilen fiğlerden bir Söz Derleme Dergisi yapılmış ve bunun birinci cildi anket mahiyetinde basılıp dağıldığı gibi, ikinci cildi de basılmakta bulunmaktadır.

Birinci cildin sonunda da yazılı olduğu üzere burada görülebilecek eksik ve yanlışların Ertuğra bildirilmesi bütün okuyuculardan rica edilmiştir.

Birinci ciltte bulunan kelimeler sayısı şöyledir :

A harfiyle başlayan	1736	kelime
B " " "	2148	"
C " " "	1166	"
Ç " " "	2067	"
D " " "	2210	"

İkinci cildin şimdiye kadar basılan formlarında

E harfiyle başlayan	1862	kelime
F " " "	417	"
G " " "	2350	"
H " " "	1500	"
I " " "	400	"

bulunmakta ve müvezzedeleri gönderilip dizilmekte olanlarda da

İ harfiyle başlayan	621	kelime
K " " "	2599(ka-ke)"	

bulunacağı hesap edilmektedir.

Eserin hepsi 5 cilt olacağı tahmin olunuyor.

İkinci cildin nehrinde yeniden Halkveleriyle mütehassis satlere tamim yapılarak gördükleri eksik ve yanlışları bildirmeleri rica edilecek ve son cilde gerek senradan gelen figler, gerek bu mutalâalara göre icap eden kayıtlar seyledileceği gibi, bu işte çalıgıgı olanların ad ve sanları da konulacaktır.

Derleme Kolbağızı ayrıca Etimoloji çalıgımalarıyla da ilgilenerek pek çok arapça sözlerin türkçeden geçmiş olduğu hakkında buluglarını figlemiştir. Bunlardan 250 sahifelik bir etüt, nevre hazırlanmaktadır. Bu eserin üç ayda, yani 18.I.1941 e kadar çıkarılması umulmaktadır.

F.9 CP

Özet : 2

Yeni Türkçe Sözlük İşleri

Bugünkü canlı konuşma ve yazı dilinde yaşayan sözlerle yeni alınan kelime ve terimleri koynunda toplamak üzere bir yeni türkçe sözlük hazırlanmaktadır.

Bunun için ilk yapılan kadro 25,000 kelime tutuyordu. Bunlar incelendikçe hatırlanan kelimelerle bu miktarın 35,000 e varacağı tahmin edilmektedir.

Şimdilik harf sırası gözetilmiyerek birbirine yakın mefhumları anlatan kelimeler üzerinde çalışılmakta ve bunların ince anlam farkları düşünülerek tarifleri yapılmaktadır. Terimlerin veya terim değerinde olan sözlerin tarifleri ayrıca her bilimin uzmanlarına verilmektedir ki bunların da aşağı yukarı 15,000 kelime tutacağı tahmin olunmaktadır.

Türkçe kelimeler, sözlüğün ilk kısmında yer almakta ve bütün anlamları, her anlamın tarifleri, kullanış örnekleri, deyimleri ile izah edilmektedir. Canlı dilde yaşamakta olan yabancı dilden gelme kelimelerle terimler de yine bu kısımda bulunmaktadır.

Son yarım asır içinde kullanıldığı halde bugün canlı dilde yerini kaybetmiş, yahut az kullanılır hale düşmüş yabancı kelimelerden türkçe karşılığı olanlar, sözlüğün ikinci kısmına alınarak, bunlarda tarif yerine (bak:) işaretiyle türkçe karşılığı olan kelime gösterilmekte ve yalnız kullanış örneği verilmektedir.

Kullanıştan büsbütün düşmüş yabancı kelimeler Maarif Vekilliğinin ayrıca yaptırmakta olduğu Divan Edebiyatı lûgatçesine girmek üzere bu sözlüğe alınmamaktadır.

89

Tarif ve izahlarda anlaşılmayı kolaylaştırmak için maksadı en iyi ve en kısa anlatabilecek her türlü kelime kullanılmakta ise de, Kurumun bir kelimenin dilde yaşayıp yaşamadığı hakkındaki kanısı bu kullanışlara değil, kelimenin sözlükte aldığı yere göre belli edilmektedir.

Türkçe kelimelerden eskimiş olanlarla yeni alınan veya yapılanlar birer işaretle belirtilecektir.

Sözlüğün bir buçuk yıla kadar hazırlanaacağı umulmaktadır.

F. q. C. P.

Özet : 3

Divanü Lûgat-it-Türk çalışmaları

Divanü Lûgat-it-Türk tercümesinin birinci cildi basılmış, ikinci cildi basılmakta bulunmuştur. Üçüncü cildin tercümesi de tamamdır. Bir yandan makine ile yazdırılmaktadır. Dördüncü cilt olarak alfabe sırasıyla endeksi de her cilt basıldıkça ayrıca hazırlanmaktadır.

Bu serinin beşinci cildi olarak Divanü Lûgat-it-Türk'ün bir de faksimilesi yaptırılmak üzere Basımevinde çalışmalara başlanmıştır.

Mütercim, ayrıca bir de Ettahfe-tüz-zekiye tercümesiyle uğraşmaktadır.

Mütercim, toplantıda arsiulusal sayılan kelimeler üzerine ileri sürdüğü şu düşüncelerin de özete girmesini istemiştir :

"Arsiulusal tabiriyle yalnız arî olan ve dilleri bir kökten gelen Avrupa sözleri murat edilmektedir. Şark milletlerindeki dil hareketleri de göz önüne alınmak gerektir. Bugün Efganlılar bir kabile dili olan Peştü lisanını resmî dil yapmağa çalışmaktadırlar. İran bütün Coğrafya isimleriyle bilim terimlerini farsçalaştırmaktadır. Mısırda altı ciltlik büyük bir kitap çıkarılmıştır. Onlar da yeni mefhumlara ve yeni icatlara arapça karşılıklar yaratmaktadırlar.

"Bugün dilimize üç bin kadar Fransızca kelime girmiş bulunuyor. Bunlar arasında Oraj, diffüzyon gibi gereksiz ve dilimizin yapısına uymazları çoktur. On yıl sonra bunun kaçta varacağı ve böylelikle dilimizin Malta diline döneceği şimdiden bir tehlike olarak düşünülmeğe gerektir."

F. T. Ç. P.

Özet : 4

Gramer Sentaks İşleri

Okul gramerleri üzerine çalışmalar, harf inkılabının arkası sıra başlamış, daha 1929 da kurulan Eski Dil Encümeni Gramer metodları üzerine incelemeler yapılmasını ve bir eser hazırlanmasını karar altına almış idi. Bu karara uyarak Kolbaşının hazırladığı metod lâyihası 1930 da Ankarada toplanan Türkçe ve Edebiyat Öğretmenleri kongresinde münakaşalı konferanslar şeklinde izah edilerek kabul olunmuş ve bu lâyiha kitap şeklinde Maarif Vekilligince bastırılmış idi.

Türk Dil Kurumunun kuruluşundan sonra yine bu yol üzerinde türkçede kelime teşkili hakkında iki anket hazırlanarak öğretmenlere gönderilmiş ve gelen cevaplar metod lâyihasının esaslarına uygun görülmüştür.

Sonradan okullarda gramer derslerinin kaldırılması suretiyle araya giren fasıla üzerine çalışmalar. Gramerin karşılaştırmalı metoduyla tarihsel bir incelenmesi şeklinde ileri götürülmüştür.

Maarif Vekilligi yeniden okullarda gramer okutulması ve bunun için öğretmen kitabı ve ders kitapları hazırlanması işine el koymuş ise de, bunu yukarda gösterilen geçmiş çalışma ve verimleri yok gibi tutarak, yeniden bağlama yolunda tutmuştur.

Anket şeklinde ortaya konulan kitapta ise, bu gibi çalışmaların verimlerinden ancak yarım yamalak bir şekilde ve kaçamak tarzında faydalanılmış, hatta Kurumca hazırlanmış olan terimlere bile yer verilmiyerek Avrupa veya Arap terimleri kullanılmıştır. Terim listelerinde i hali, e hali veya eder temi, edecek temi gibi şekiller verilen sözler bu kitapta akküzatif, datif kelimeleriyle ve hal ve istikbal tabirleriyle karşılanmıştır.

Özet : 5

Terim Çalışmaları

Terim çalışmaları ilk ve orta öğretim ders kitaplarındaki terimler üzerinde yürütülerek, bunların kadrosu takriben 13.000 tutacağı görülmüş, bunlardan matematik, fizik, mekanik, astronomi, kimya, biyoloji, zooloji, botanik ve jeolojiye ait 5.000 kadar terim hazırlanmıştır. Bu ilk kısım terimler, ilkin listeler halinde ilk ve orta öğretim okullarında bu dersleri okutan öğretmenlerle bu dersler için okul kitabı yazarlara gönderilmiş ve her birinin bunlar üzerinde görecekları eksikler, yanlışlar, güçlükler, karışıklıklar, uymazlıklar hakkında düşüncelerini yazmaları kendilerine bildirilmiş idi. Bir deneme ve anket mahiyetindeki bu ilk verim, öğretmen ve uzmanlardan gelen önermeler göz önüne alınarak Maarif Vekilliğinin kurduğu komisyonlarda bir daha gözden geçirilmiş ve bunların raporları üzerine Kurumca da bir daha elenerek son şekil verilmiş ve bu son şekil okul kitaplarına girerek resmî değer almıştır. Bunlar üzerinde şimdiki halde yeniden bir eleme yapılması düşünülmemektedir. Çünkü iki kere değişme zaten dersleri sarsmış ve ortalıkta bir kararsızlık havası uyandırmıştır.

Bu terimler arasında %10 ile 15 arasında Avrupa dillerinden kelime kullanılmıştır. Bunlara türkçe karşılıklar bulundukça, yalnız bu kısmın yavaş yavaş değiştirilmesi kâfi gelebilecektir.

Orta öğretim terimlerinden Coğrafya ve Gramer terimleri de Kurumca hazırlanarak Maarif Vekilliğine sunulmuş bulunmaktadır .

Bundan başka filozofi, psikoloji, yurt bilgisi, Edebiyat ... gibi sosyal bilimler üzerinde de çalışmalar son safhaya gelmiştir .

Bu iki takımın 8.000 e yaklaşan terimleri üzerinde de, birinci kısımda olduğu gibi, önce listelerle bir deneme ve anket yapılması ve bunun verimine göre son şekli verilerek okul kitaplarına geçirilmesi gerek görülmektedir. Bu işe koyulmak için Maarif Vekilliğinin bir kararı beklenmektedir.

F.9

clp